

MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Závěrečný projekt

Vypracovala:

Bc. Kalenská Šárka

Učo: 385533

Předmět:

SP4MP_MTO2

Metodologie 2

Brno 2011

Úvod (téma, motivace a relevantnost tématu):

V současné době již existují publikace zabývající se obecnou problematikou využití zvířat, jako terapeutického prvku. Mezi stěžejní patří zejména díla Animoterapie aneb Jak nás zvířata léčí (Nerandžič, 2006) a Zooterapie ve světle objektivních poznatků (Kolektiv autorů, 2007). Tyto a další knihy se však věnují problematice animoterapie u osob s poruchami chování jen okrajově a mnoho informací nelze nalézt ani v publikacích věnujících se přímo osobám s poruchami chování a emocí. Na druhé straně se však při hledání příčin i charakteristických projevů u těchto osob objevuje mnoho poznatků, dle kterých bychom lze dobré využití výchovného vlivu zvířat mohli předpokládat. Vojtová (2008) uvádí jako jednu z mnoha příčin vzniku poruch chování a emocí nedostatky ve vztahové oblasti a v pohledu na sebe sama. K nápravě těchto oblastí se přitom dají vhodně využít právě zvířata. Dalším významným faktorem utvářejícím poruchy chování a emocí jsou zkušenosti dítěte. V silách etopedů není možné změnit dosavadní zkušenosti dítěte, ale během intervence mu mohou dopřát nové lepší zkušenosti. Vhodná jsou právě zvířata, pro jejich typickou povahu, která přijímá všechny osoby, bez rozdílu barvy pleti, vzhledu či dosavadních problémů. Zvířata hodnotí jednotlivce dle toho, jak se k nim právě chovají. Pro děti s poruchami chování je tento fakt velice důležitý, jelikož jim poskytuje okamžitou zpětnou vazbu o jejich chování.

Cíl:

Mým cílem je tedy zmapovat současný stav využití vlivu zvířat ve výchovných ústavech pro mládež, působících na území České republiky. Hlavním zastřešujícím cílem je poté zjistit, jak využívané aktivity se zvířaty hodnotí právě samotní klienti výchovných ústavů pro mládež. Pro kvalitativní výzkum je důležité, jaké konkrétní přínosy v daných metodách vidí jednotliví klienti sami u sebe. Cílem tedy není hodnotit obecnou efektivitu těchto metod, kterou nelze dostupnými metodami změřit. Cílem tohoto výzkumu je nalézt přínos u konkrétních klientů, z čehož posléze můžeme usuzovat na význam pro širší skupinu osob.

Téma:

Intervence u osob s poruchami chování a emocí

Výzkumný problém:

Vliv zvířat na osoby s poruchami chování a emocí ve výchovných ústavech pro mládež

Hlavní výzkumná otázka:

Jak vnímají aktivity se zvířaty samotní klienti výchovných ústavů pro mládež?

Vedlejší výzkumné otázky:

Ve kterých výchovných ústavech pro mládež, na území České republiky, jsou využívány aktivity se zvířaty, jako součást výchovných metod?

Vnímají samotní klienti výchovných ústavů pro mládež aktivity se zvířaty jako přínosné pro řešení svých problémů?

Jaký konkrétní přínos mají aktivity se zvířaty pro klienty výchovných ústavů pro mládež aktivity se zvířaty?

Doporučili by klienti výchovných ústavů využití aktivit se zvířaty ve všech výchovných ústavech pro mládež?

Výzkumná strategie:

Zvolila jsem kvalitativní výzkum, konkrétně fenomenologické zkoumání. Tento typ jsem zvolila díky vhodnému využití v případech, kdy se autor snaží popsat prožitky skupiny osob z nějaké společné zkušenosti. Fenomenologický přístup je také využíván v oblastech zkoumání, ve kterých dosud není dostatek informací. Tento přístup využívá metodu rozhovorů. Já budu ve svém výzkumu využívat tzv. rozhovor pomocí návodu. Návodem jsou předem připravená témata a podoblasti rozhovoru, které je nutné zodpovědět. Přes tuto připravenou strukturu zůstává rozhovor poměrně pružný, což umožní, aby se klient mohl vyjádřit i k dalším oblastem, které jsou pro něj významné (Hendl, 2005).

Metoda sběru dat

Jako první využiji metodu dotazníku, který rozešlu mailem všem výchovným ústavům pro mládež v České republice. V současné době je v ČR 32 výchovných ústavů pro mládež. Dotazníky zmapují, ve kterých zařízeních využívají nějaké aktivity se zvířaty. Dotazník bude zahrnovat také několik podrobnějších otázek o podobě využívaných metod. Zhotovím dva typy dotazníků. První typ pro zařízení, které sledované aktivity využívají a druhý pro zařízení, které je nevyužívají. Který typ je vhodný pro dané zařízení zjistím předešlým telefonickým kontaktem vedoucího pracovníka zařízení. Z tohoto dotazníku sestavím seznam, který

přiložím jako přílohu. Tento seznam bude unikátní, jelikož podobný nelze dohledat. Zařízení, ze kterých mi nedoručí odpověď, kontaktuji telefonicky, aby byl seznam kompletní.

Ze zařízení využívající metody práce se zvířaty vyberu čtyři zařízení, které znovu kontaktuji a požádám o spolupráci v podobě rozhovorů s pravděpodobně dvěma klienty. Celkem tedy budu zpracovávat osm rozhovorů od klientů ze čtyř zařízení. Metodu rozhovorů jsem již popsala výše.

Některé navrhované otázky pro dotazník pro výchovné ústavy pro mládež v ČR:

A) Dotazník pro zařízení využívající nějaké metody se zvířaty

1. Název výchovného ústavu pro mládež
2. Využívá se ve Vašem zařízení nějaká forma práce se zvířaty (v jakékoliv formě od terapií přes zájmové činnosti)?
Ano x Ne
3. Jaký druh zvířat k daným aktivitám využíváte?
Výběr: koně, psi, kočky, hlodavci, ptáci, farmářská zvířata, jiné
4. Jak často se děti aktivit se zvířaty zúčastňují?
Denně, min. jednou za týden, max. jednou za 14 dní, max. jednou za měsíc, jednou za půl roku, jednou za rok, méně než jednou za rok
5. Jak hodnotíte dopad těchto aktivit na klienty zařízení?
Pozitivně x spíše pozitivně x neutrálně x spíše negativně x negativně
6. Máte zájem o zaslání Diplomové práce, která se bude věnovat právě možnostem využití aktivit se zvířaty u klientů výchovných ústavů pro mládež?

B) Dotazník pro zařízení, která nevyužívají žádnou z forem aktivit se zvířaty

1. Název výchovného ústavu pro mládež
2. Využívá se ve Vašem zařízení nějaká forma práce se zvířaty (v jakékoliv formě od terapií přes zájmové činnosti)?
Ano x ne
3. Víte o možnostech využití metod práce se zvířaty u osob s poruchami chování a emocí?
Ano x ne
4. Z jakých důvodů zmiňované metody nevyužíváte? (prosím stručně vypište)

5. Chystáte se v budoucnu některé z těchto metod v zařízení zavést?

Ano x ne

6. Máte zájem o zaslání Diplomové práce, která se bude věnovat právě možnostem využití aktivit se zvířaty u klientů výchovných ústavů pro mládež?

Ano x ne

Návod k rozhovoru

Oblasti:

- a) celková spokojenost v zařízení
- b) forma aktivity se zvířetem, kterou absolvuje (druh zvířete, metody, čas)
- c) osobní přínos aktivit při řešení vlastních problémů
- d) význam aktivit a zvířete pro jedince
- e) doporučení pro ostatní výchovné ústavy pro mládež

Možné etické a praktické problémy:

Prvním praktickým problémem, který by mohl nastat, je možnost, že mi pracovníci některých výchovných ústavů pro mládež, neodpoví na zasláné maily. Pokud se tak v některých případech stane, znovu kontaktuji zařízení telefonicky. Myslím však, že díky předchozímu telefonickému kontaktu by se mohl zvýšit počet vyplněných dotazníků.

Také vzniká otázka, kde vezmu kontakty na jednotlivé zařízení a jak vůbec zjistím jejich kompletnost. Tento problém řeší webová stránka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2006), kde lze nalézt kompletní seznam Výchovných ústavů i s kontakty.

Dále by mohl vzniknout problém s navázáním spolupráce s vybranými zařízeními, pokud by se tak stalo, budu nucena vybrat zástupné zařízení. Předpokládám však, že tento problém nenastane.

Z etických problémů nastává otázka anonymity klientů, se kterými budu provádět rozhovor. Tento problém vyřeším používáním smyšlených jmen jednotlivých osob. Mohlo by se také stát, že klienti nebudou při rozhovoru otevření a nebudou chtít komunikovat. Doufám však, že tento ostych prolomím vhodně zvoleným způsobem komunikace a navození příjemné atmosféry. Překážkou by mohlo být provádění rozhovorů přímo ve výchovných ústavech, proto se budu snažit vyjednat co nejvíce soukromí, pokud to bude možné mimo budovu daného zařízení.

Zkušební realizovaný rozhovor

Jelikož jsem původně měla představu, že budu zkoumat názory pracovníků výchovných ústavů pro mládež, provedla jsem během praxe rozhovor s etopedem. Rozhovor byl pro mne velice důležitý, jelikož jsem si díky němu uvědomila, že bude přínosnější zkoumat přímo názory klientů daných zařízení. Etoped o provozovaných aktivitách mluvil velice pěkně, ale v tom byl právě háček. Uvědomila jsem si, že je jasné, že všichni pracovníci, kteří pracují s metodami práce se zvířaty, to dělají kvůli tomu, že jim to připadá dobré a přínosné. Dalo by se tedy předem odhadnout, jak výzkum dopadne.

Později jsem si však uvědomila, že by bylo celkem přínosné, pokud bych závěry, které vyplynuly z tohoto rozhovoru s tímto etopedem, zařadila do svého výzkumu, jako názor odborníka.

Poznatky z realizovaného rozhovoru:

Uvědomila jsem si, že je důležité umět usměrňovat rozhovor, aby se komunikační partner příliš nerozmluvil o oblasti, která není pro náš výzkum důležitá. Rozhovor jsem nahrávala na diktafon a záznam poté převedla do počítače, kde jej můžu označit a napsat k němu poznámky. Moje představa je, aby rozhovory trvali přibližně půl hodiny, přičemž doba je podle potřeby přizpůsobivá. Stále rozmýšlím, jestli budu pracovat s přepsaným rozhovorem nebo jej budu hodnotit přímo z nahrávky. V takovém případě by se dalo využít různých počítačových programů, které umí stříhat zvukové záznamy a různě s nimi dále pracovat.

Námět na modifikaci

Modifikaci, na kterou jsem přišla díky zkušebnímu rozhovoru, jsem již popsala v předchozí části. Došla jsem tedy k závěru, že bude přínosnější zkoumat názory a postoje samotných klientů výchovných ústavů pro mládež. Tento koncept jsem tak dle toho již upravila.

Literatura:

GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*. 1. vyd. Praha : Grada, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

KAUFFMAN, James M. *Characteristics of emotional and behavioral disorders of children and youth*. 8th ed. Upper Saddle River, N.J. : Pearson, 2005. 522 s. ISBN 013111817X.

Kolektiv autorů. *Zooterapie : ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd. České Budějovice : Dona, 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2006, 2011 [cit. 2011-04-16]. Přímo řízené organizace. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/primo-rizene-organizace-cast-2>>.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie : aneb Jak nás zvířata léčí*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2006. 160 s. ISBN 80-00-01809-8.

PIPEKOVÁ, Jarmila; VÍTKOVÁ, Marie. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*. 2. rozšíř. vyd. Paido : Brno, 2001. 159 s. ISBN 80-7315-010-7.

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 96 s. ISBN 978-80-86723-84-6.

SOUTER, Megan A.; MILLER, Michelle D. Do Animal-Assisted Activities Effectively Treat Depression? A Meta-Analysis. *ANTHROZOÖS* [online]. 2007, 20, 7, [cit. 2011-04-22]. Accessible in WWW: <http://www.anthrozoology.org/do_animal_assisted_activities_effectively_treat_depression_a_meta_analysis_0>. [e-article]

VITÁSKOVÁ, Kateřina. *Etopedie : Vybrané okruhy etopedické problematiky*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. 70 s. ISBN 80-7368-123-4.

VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010. 275 s. ISBN 978-80-210-5159-1.

VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie : Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno : Paido, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7315-166-9.

Pěkně zpracovaný projekt.